

Koncepcia rozvoja *Ústavu pro klasickou archeologii* v rokoch 2016 – 2018

doc. PhDr. Peter Pavúk, Ph.D.

Ústav pro klasickou archeologii FF UK v Praze sa ohliada na vyše 100-ročné dejiny svojej existencie. Tieto obsahovali tak obdobia rozmachu, hlavne do druhej svetovej vojny, ako aj útlmu. Zmeny po roku 1989 rozvoju odboru významne prospeli a ústav sa viac-menej kontinuálne od tej doby rozvíjal. Vo svojej povahe ide o hlavnú inštitúciu venujúcu sa klasickej archeológii v Českej republike, spravujúcu taktiež najväčšiu odborovú knižnicu (skoro 15 000 zväzkov), obsahujúcu väčšinou jediný exemplár danej publikácie v republike. Ako jedna z mála inštitúcií, ako v rámci FF UK, tak i Českej republiky, realizuje terénne výskumy na troch kontinentoch. Aktivity ústavu sa opierajú o intenzívnu spoluprácu s domácimi aj zahraničnými kolegami a partnerskými inštitúciami.

Predkladanú koncepciu je potrebné vnímať ako dokument nadväzujúci na koncepciu pre roky 2012 – 2015, ktorá bola vo svojej podstate formulovaná všeobecnejšie a s dlhodobším horizontom plnenia, a jej rámcový zámer a postuláty tak platia aj naďalej. **Zatiaľ čo uplynulé tri roky boli zamerané hlavne na konsolidáciu situácie na ústave a dôraz sa kládol viac na formálnu stránku jeho fungovania, v nasledujúcom období by som sa chcel zamerať viac na stránku obsahovú a kvalitatívnu.**

1 Zhrnutie výsledkov za uplynulé funkčné obdobie

Akokoľvek bola predchádzajúca koncepcia hlavným smerom pre aktivity a ďalší rozvoj Ústavu pro klasickou archeologii v rokoch 2012 až 2015, k jej naplňovaniu a konkretizácii aktívne prispievali aj ostatní kolegovia a kolegyně na pracovisku.

ORGANIZÁCIA CHODU ÚSTAVU

- Zavedenie pravidelných pracovných porád;
- vytvorenie e-mailovej diskusnej skupiny pre lepšiu komunikáciu v rámci ústavu, t. j. medzi zamestnancami ústavu a študentmi;
- revízia a reorganizácia uloženia kníh v priestoroch ústavu a v knižnom sklade;
- dokončená konverzia internej databázy kníh ARCIS do fakultného systému ALEPH a pokračovanie v retrokatalogizácii;
- lepšie využitie (veľmi obmedzeného) priestoru a zlepšenie pracovných podmienok na ústave;
- reorganizácia výučby (pozri nižšie).

VÝUČBA

- Nová komplexná akreditácia Bc. a NMgr. štúdia;
- doladenie kreditovej verzie Ph.D. štúdia;
- podporovanie zahraničných exkurzií (Regensburg, Rím a stredná Itália, Grécko);
- naštartovanie študentskej mobility ERASMUS – potreba ďalšieho rozvoja ;
- zavedenie vnútorných recenzných procesov (poistenie kvality výsledkov) zameraných na plánované konferenčné príspevky doktorandov a študentov NMgr. štúdia, prezentované za účasti ostatných kolegov z radov pedagógov a študentov.

VEDA A VÝSKUM

- Pokračovanie terénnych výskumov v Bulharsku, Uzbekistane a v Egypte; zapojenie ústavu do nových projektov v Grécku a Turecku;
- výrazné zvýšenie počtu organizovaných a spoluorganizovaných konferencií: *Crossroads II; Colloquium Augustum; Jan Bouzek a České země; Malé velké umění* (I. Ondřejovej k 70. nar.); *Contacts, Migrations and Climate Change; Hrozný and the Hittite : The First 100 years;*
- ukotvenie tradície a graduálne zvýšenie kvality organizácie študentskej konferencie *Perspektivy klasické archeologie, medzičasom IV. ročník* (medzinárodná účasť, príspevky v anglickom jazyku);
- rozšírenie knižničného fondu (nákup početnej odbornej literatúry a získanie obsiahleho knižného daru);
- príprava prechodu časopisu *Studia Hercynia* na nový grafický layout a jeho zaradenie medzi časopisy vydávané FF UK.
- úspešná obhajoba ôsmich Ph.D. titulov a ďalšie tri tesne pred obhajobou, mnohé cudzojazyčne:

V. Vaškaninová 2013: *Umenie sz. Anatólie v achajmenovskej dobe a jeho vzťahy s gréckym a perzským umením*; **J. Kysela** 2013: *Les origines des oppida en Bohême: Le rôle de la Méditerranée et les processus d'urbanisation dans l'âge du Fer Européen*; **H. Tůmová** 2013: *Il commercio del marmo a Ravenna nella Tarda Antichità: i materiali del complesso di San Severo*; **I. Kocichová Havlíková** 2014: *Významové roviny antického mýtu. Antická mytologická tématika v českém umění třicátých let 20. století*; **V. Klontza Jaklová** 2014: *Studie k historickým interpretacím pozdní doby bronzové v Egejdě*; **M. Čechová Jiroušková** 2014: *The Importance of the northern Black Sea for the Byzantine Empire in the 6th–10th centuries. Economic and military significance of the city of Cherson.*; **F. Gambacorta** 2014: *Late Roman Silver Coinage (from Arcadius and Honorius to the End of the 5th century AD)*; **P. Belaňová** 2015: *Staroveký šperk Strednej Ázie a jeho vzťahy k umeniu šperkárov antického Stredomoria*; **R. Frečer** 2016: *The Economy of Roman Terracotta Lamps: production, trade and distribution of koiné types in provincial settings*; **D. Lužický**: *Mincovníctví období římské tetrarchie 284 – 312 n. l.: Organizace, Nominály, Ikonografie*; **L. Baressi**: *Distribution of Daunian pottery in Croatia and Slovenia, its influence along the Amber Route to Central Europe.*

PREZENTÁCIA

- Vytvorenie nového webu ústavu, **ukar.ff.cuni.cz**, tak českej, ako aj doteraz absentujúcej anglickej mutácie; vytvorenie špeciálnej sekcie prezentujúcej Ph.D. študentov;
- vytvorenie webu **antika.ff.cuni.cz** prezentujúceho univerzitnú zbierku sadrových odliatkov antických sôch v správe ústavu;
- snaha o zachovanie stálej expozície Umenie starého sveta v Paláci Kinských (neúspešne) vrátane organizácie sprievodných programov (prednáškový cyklus a komentované prehliadky pre všetky stupne vzdelávania);
- zavŕšenie procesu zápisu univerzitnej zbierky sadrových odliatkov antických sôch v správe Ústavu pro klasickou archeologii do Centrální evidence sbírek Ministerstva kultury ČR (ako druhá zbierka v rámci UK);
- rozvinutie vzťahov s Múzeom a Galerií v Hostinnom, tak ohľadom stálej expozície Antického sochárstva, ako aj sezónnych výstav; otvorenie expozície v Roudnici nad Labem;

- hľadanie nových priestorov pre druhú časť zbierky odliatkov a príprava novej stálej expozície na zámku Duchcov (v procese);
- podpora akcií pre verejnosť ako Rímsky deň a Medzinárodný deň archeológie.

2 Personálny rozvoj

Ústav momentálne disponuje jedným emeritným profesorom (J. Bouzek), tromi docentmi (J. Musil, I. Ondřejová [v penzijnom veku] a P. Pavúk), tromi odbornými asistentmi (J. Kysela, L. Stančo a P. Titz), správkynou zbierok (L. Vacinová) a sekretárkou/knihovničkou (M. Tvrzová).

V súlade s pôvodným projektom bola konkurzom obsadená pozícia odborného asistenta so špecializáciou na rímske umenie a archeológiu (Dr. Pavel Titz). Úväzok doc. I. Ondřejovej bol vzhľadom na už dôchodkový vek znížený na polovicu, čo umožnilo vytvorenie novej 50% pozície na archeológiu Itálie a západného Stredomoria, ako aj vzťahov medzi strednou Európou a Stredomorím, obsadenú mladým nádejším kolegom (Dr. Jan Kysela). O prednáškovú aktivitu doc. Ondřejovej má ústav eminentný záujem aj do budúcnosti. Prof. Bouzek, ktorý toho roku oslávil 80. narodeniny, sa v rámci svojich možností aj naďalej významne podieľa na chode ústavu a jeho projektových aktivitách.

Externými vyučujúcimi pokrývame kurzy Antické tradície (2 kurzy), Prírodné vedy v archeológii, Antropologie (fyzická), Muzeologie, Antický šperk, Pozdní antika (2 kurzy). Prednášky externých vyučujúcich obohacujú ponuku pre študentov a rád by som ich udržal aj v budúcnosti, i keď sa budem snažiť o ich efektívnejšie využitie, napríklad zdieľaním s Ústavom pro archeologii.

S ohľadom na nutnú priebežnú generačnú obmenu kolektívu výhľadovo počítam s väčším zaangažovaním práve končiacich **doktorandov** na aktivitách ústavu, ktorých nábor však – so zreteľom na finančné vyhliadky – bude musieť byť hradený z grantových zdrojov. Okrem odbornej a praktickej zručnosti sa bude klásť dôraz aj na zahraničnú skúsenosť nových uchádzačov.

Vychádzajúc z výkazu činnosti zamestnancov za posledné tri roky budú aktualizované **náplne práce**, zhodnotí sa pomer pedagogickej, vedeckej a inej činnosti, ako aj ich kvalita. Pristúpi sa k podrobnejšiemu plánovaniu činnosti na jednotlivé akademické roky, aj s ohľadom na už prebiehajúce a plánované terénne výskumy a projekty, tak doma, ako aj v zahraničí.

Aj naďalej treba zlepšovať **spôsob komunikácie** tak medzi zamestnancami ústavu, ako aj smerom k študentom, ale aj medzi študentmi samotnými. Pre rýchlu komunikáciu so študentmi sa osvedčila diskusná skupina Ariadne, pre menej formálnu sociálnu sieť. Táto funkcia oficiálnych webových stránok UKAR-u sa postupne dostáva do úzadia (pozri komentáre v poslednom bode).

3 Pedagogická činnosť

V rokoch 2014 a 2015 sme kolektívne pripravili novú **akreditáciu**, tak na Bc. stupeň, ako aj na stupeň NMgr., v jednodobrovom aj v dvojdobrovom študijnom programe. Zatiaľ čo pre bakalársky stupeň išlo skôr o doladenie už jestvujúcej akreditácie a o lepšie rozvrhnutie náplne rôznych seminárov a cvičení, nadväzujúci magisterský stupeň je postavený úplne nanovo. Zavádza dva rôzne bloky štúdia (grécky a rímsky) s cieľom umožniť väčšiu profiláciu študentov a zvýšiť výukovú ponuku ústavu. Je to pre nás do budúcnosti určite veľká výzva, keďže bude nutné pripraviť celú sériu nových špecializačných prednášok. Po minulé roky sme sa pokúsili dať možnosť motivovaným Ph.D. študentom viesť vlastné

celosemestrálne kurzy. S výsledkom sme boli spokojní tak my vyučujúci, ako aj študenti, a radi by sme v tomto trende pokračovali (maximálne však jeden kurz za semester). Väčší dôraz sa bude musieť položiť aj na **výučbu v anglickom jazyku**.

Stav, keď väčšina súčasných **Ph.D. študentov** na ústave pochádza z radov našich vlastných Bc. a NMgr. absolventov, nepovažujem za celkom uspokojivý a bol by som rád, ak by sa nám podarilo osloviť aj absolventov z iných škôl alebo aj z príbuzných odborov, čo by určite ústav obohatilo a prispelo by k jeho vedeckému potenciálu. V súčasnosti máme niekoľko študentov zo Slovenska, z Talianska a z Ukrajiny, perspektívou by však mala byť snaha o zvýšenie počtu doktorandov aj z ostatného zahraničia. S tým súvisí aj ďalšie **skvalitňovanie Ph.D. štúdia**, s väčším dôrazom na doktorandský seminár a so znovuzavedením teoreticko-metodologického seminára. Regrutovanie vhodných nových študentov sa musí začať už v bakalárskom stupni a tu vítame fakultnou novo organizované **stáže pre študentov stredných škôl**, ktoré sa nám veľmi osvedčili a mienime v nich ďalej pokračovať.

Prepojenie výuky s okolitými základnými súčasťami zaostalo za pôvodnými očakávaniami a zostáva stále deziderátom. V budúcnosti sa budeme ako ústav snažiť poskytovať celofakultné prednášky. Za seriózne zváženie by stálo vytvorenie medziodborových programov spolu s prírodnými vedami, napríklad s geológiou alebo geografiou. Prvé rokovania sa už uskutočnili.

Erasmus: Za posledné tri roky sa podarilo výrazne navýšiť počty študentov zapojených so študentskej mobility. Tu by som rád vystupoval ešte aktívnejšie - v snahe umožniť vycestovanie výrazne vyššiemu počtu študentov! Ako užitočné sa ukazujú hlavne praxe, ktorých možnosti sa v rámci programu Erasmus Plus výrazne zjednodušili. Priestor na zlepšenie vidím vo sfére *teaching mobility*, ktorá je v súčasnosti prakticky nulová. Tak z našej strany smerom von, ako aj opačným smerom, a práve príchod zahraničných kolegov by bol veľmi prospešný.

Zásadná nová zmena (momentálne implementovaná) je **prechod na dvojročnú rotáciu**. Pre bakalársky stupeň plánujeme otvárať štúdium len raz za dva roky a pre NMgr. stupeň síce každý rok, rotoval by ale grécky a rímsky modul.

4 Vedecká činnosť

Jedným z hlavných cieľov by malo byť udržanie a dynamické rozvíjanie existujúcich **zahraničných projektov**. Projekty v Bulharsku a v Uzbekistane sa realizujú v závislosti na existencii finančnej podpory – niekedy intenzívnejšie, inokedy menej. Bude nutné zhodnotiť dlhodobejšiu udržateľnosť projektu v egyptskej Západnej púšti, ktorý bol v posledných rokoch znemožnený zhoršujúcou sa bezpečnostnou situáciou v regióne. Principiálne by som bol ale rád, keby sa aj táto časť našich vedeckých aktivít udržala.

Rád by som navyše zdôraznil potrebu nového dlhodobého **terénneho výskumu na území Českej republiky** (alebo južného Slovenska) za účasti ústavu. Takýto projekt je kľúčový jednak v nadväznosti na lokálnu komunitu archeológov, jednak v rámci cieleného poskytovania výučby terénnej praxe. Výskumný projekt by mal byť zameraný na rímsko-provinciálne pamiatky, do úvahy by prichádzal aj výskum vhodnej protohistorickej/laténskej lokality.

Napriek aktívnej snahe mojej i ostatných kolegov o získanie **grantových prostriedkov** tak na poli domácich, ako aj medzinárodných grantových agentúr (GAČR, Horizon2020, HERA, Nórske fondy, NAKI II, NEURON, Gerda Henkel-Stiftung) sme boli doposiaľ neúspešní, čo vidím ako veľký dlh ústavu. Úspešnejší sme boli pri menších projektoch, či už akademických, alebo študentských (GAUK, VG FFUK, rozvojové projekty FF UK, INSTAP), a naďalej sa aktívne podieľame na riešení projektov PRVOUK.

Perspektívne bude nutné aktívnejšie osloviť aj potenciálnych sponzorov. Toto vidím asi ako jednu z najväčších výziev najbližšieho obdobia.

Vyvstala taktiež potreba previesť personálne **členstvo ústavu v medzinárodných projektoch UNESCO** a iných, ako napr. *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae* (LIMC), *Cultus et Rituum Antiquorum* (ThesCRA), *Corpus Signorum Imperii Romani* (CSIR), *Corpus Vasorum Antiquorum* (CVA), *Corpus Speculorum Etruscorum* (CSE), na neemeritných členov ústavu.

Aj naďalej plánujeme organizovanie **vedeckých konferencií**, väčšinou medzinárodného charakteru, a tiež pokračovanie v študentskej konferencii *Perspectives of Classical Archaeology*.

Formovanie „**pracovných skupín**“, ktoré je bežnou praxou vi prírodovedných odboroch, považujem za prospešné aj v odboroch humanitných. Takéto tímy by pozostávali z pracovníkov rôznych ZS fakulty, ktorí by síce riešili svoje samostatné projekty, no boli by zastrešení pod „veľkou“ nosnou témou konkrétnej skupiny. Prizvaní by mohli byť aj zamestnanci Akadémie vied ČR. Spolupráca v rámci danej skupiny by sa napĺňala hlavne formou stretnutí (seminárov), kde by sa členovia skupiny navzájom informovali o svojich projektoch a aktivitách, no primárne by išlo o získanie feedbacku od kolegov z iných odborov.

5 Ďalšie oblasti rozvoja

Dlhodobou páličivým problémom ostáva **obmedzená priestorová kapacita ústavu**. Ústav akútne potrebuje oddeliť študovňu od prednáškovej miestnosti, tak aby študenti mohli nerušene pracovať na svojich seminárnych a záverečných prácach, čo je momentálne skoro nemožné. Aktívne sa budem snažiť v spolupráci s FFUK nájsť zatiaľ krátkodobé a strednodobé riešenie, keďže plánovaný presun do novej budovy je odložený na neurčito.

Časopis **Studia Hercynia**, ktorý oslávi v roku 2016 svoje 20. výročie, predstavuje hlavný komunikačný kanál pre prezentáciu aktuálnych výsledkov terénnych výskumov ústavu, ale aj iných odborných prác. Formálna stránka časopisu zostala v podstate nezmenená od roku 1997, keď bolo periodikum založené prof. Bouzkom. V uplynulom období sa naskytla príležitosť prejsť s časopisom pod fakultné vydavateľstvo. Tejto príležitosti som sa rád chopil, keďže umožní kvalitatívny posun, tak po stránke formálnej, ako aj obsahovej. Hlavným cieľom do ďalších rokov je udržať frekvenciu vydávania dvoch čísel za kalendárny rok, dosiahnuť vyšší podiel mimoústavných príspevkov, ideálne zahraničných, a pokúsiť sa o zaradenie časopisu do databáz ERIH a SCOPUS. Treba si však tiež uvedomiť, že vzhľadom na neexistenciu iného časopisu venovaného klasickej archeológii v ČR, ostávajú *Studia Hercynia* dôležité hlavne na prezentáciu našich vlastných výsledkov. Rovnako by som rád zintenzívil činnosť redakčnej rady. Poradná funkcia prof. Bouzka ako „otca zakladateľa“ ostane, samozrejme, zachovaná.

S vydávaním časopisu súvisí aj pomerne široká **výmena publikácií** s desiatkami partnerov v zahraničí. Pri poslednej exkurzii do Grécka sa podarilo v Aténach navštíviť skoro všetkých tamojších partnerov a zaktualizovať stav. Existujúcu agendu bude potrebné previesť do elektronickej podoby a priebežne stále aktualizovať.

Napriek tomu, že sa nám podarilo vytvoriť **novú webovú stránku ústavu**, ukazuje sa, že spolu s meniacou sa dobou stráca webová stránka ústavu svoju funkciu vo vnútroústavnej komunikácii a do budúcnosti bude zohrávať hlavnú úlohu najmä smerom von – pri kontakte s odbornou a laickou verejnosťou. Zmenenému účelu bude teraz potrebné prispôbiť jej štruktúru a obsah. Adresátni

obsahu stránky musia byť najmä potenciálni uchádzači o štúdium a jej obsahom prezentácia odborných a popularizačných aktivít ústavu.

Pri aktuálnej absencii stálej expozície antického/starovekého umenia, ktorá je dôsledkom zrušenia dlhodobej expozície v Paláci Kinských, by bolo vhodné prezentovať ústavné zbierky aspoň formou dočasných výstav, tak v Prahe, ako aj mimo nej, a to predovšetkým v spolupráci s *Národním muzeem*, ale aj s regionálnymi múzeami. **Spoluprácu s NM** (s *Historickým muzeem* i s *Náprstkovým muzeem*) považujem za kľúčovú, a to nielen v oblasti prezentácie, ale aj výučby a výskumu. Rovnako by som rád ďalej rozvíjal spoluprácu so všeobecne prospešnými a vzdelávacími inštitúciami.

Ústav pro klasickou archeologii patrí v rámci FF UK určite medzi tzv. malé ústavy, ktoré boli pôvodne dokonca ešte menšie. Takéto ústavy boli často organizované okolo ústrednej osobnosti jediného profesora a mohli byť vedené trochu „rodinnejším“ spôsobom. Časy sa však výrazne zmenili a ukázalo sa, že aj malý kolektív, ktorý má však celý rad rozmanitých úloh, potrebuje na svoje fungovanie viac manažérsky prístup. Takýto spôsob riadenia vyžaduje aj presadzovaná koncepcia vedy, výskumu a prezentácie ústavu navonok, čo so sebou nesie jasne stanovené úlohy, ich kontrolu a zhodnocovanie výsledkov.

Záver

Mojím hlavným cieľom je zabezpečiť ďalší všestranný rozvoj ústavu. V nasledujúcom období by som sa chcel zamerať viac na stránku obsahovú a kvalitatívnu.

Hlavné ciele sa dajú zosumarizovať takto:

ORGANIZÁCIA CHODU ÚSTAVU

- progres pri riešení problému priestorovej situácie ústavu;

VÝUČBA

- rozbehnúť dvojročné cykly Bc. štúdiá, dokončiť transformáciu NMgr. stupňa a melioristicky pracovať na skvalitnení výučby (zahraniční vyučujúci, semináre v spolupracujúcich inštitúciách, podpora exkurzií, praxe a stáží);

VEDA A VÝSKUM

- podpora nového sľubného projektu v Uzbekistane, ďalší koncepčný rozvoj projektov v Bulharsku a v Egypte, rozbeh nového projektu, ideálne v Grécku alebo v Taliansku;

PREZENTÁCIA

- v roku 2016 otvorenie novej stálej výstavy sadrových odliatkov antických sôch *Okouzlení antikou* na zámku v Duchcove, rekonštrukcia existujúcej expozície odliatkov v Hostinnom, príprava výstavy (v spolupráci s partnermi) antických originálov zo zbierky ústavu, pokračovanie v akciách pre laickú, zasvätenú a odbornú verejnosť.

Ústav pro klasickou archeologii má potenciál stať sa jedným z popredných pracovísk FF UK, čo sa dá dosiahnuť tak vedeckým rozvojom jednotlivých pracovníkov, ako aj vytváraním podmienok pre tímovú prácu.

Aj naďalej sa budem snažiť o udržanie pedagogického a odborného profilu, ktorý pokrýva systematicky oblasť Grécka od doby bronzovej až po neskorú antiku, oblasť starovekej Itálie od ranej doby železnej až po neskorú antiku, archeológiu a umenie čiernomorskej oblasti a ďalších tzv. okrajových oblastí až po hranice Alexandrovej ríše, cielený výskum na poli kultúrnych vzťahov medzi

Stredomorím a strednou Európou, a v neposlednej miere aj udržanie bádania ohľadom antických tradícií v českom a stredoeurópskom umení a architektúre.

V Prahe 20. 12. 2015